

TÌM HIỂU VỀ BẢN SẮC VĂN HOÁ & VĂN HOÁ CHÍNH TRỊ HUBT

Trần Anh Thơ *

Tóm tắt: Bài báo điểm qua một số nét về các giá trị văn hoá cốt lõi và văn hoá chính trị của Trường Đại học Kinh doanh và Công nghệ Hà Nội nhằm mục đích xác định các quan niệm về hành vi văn hoá, thái độ, phong cách sống, giao tiếp cũng như văn hoá chính trị (thiết chế chính trị, niềm tin, chính quyền và quyền uy, v.v...) của một ngôi trường đại học đã được thực thi hơn ba thập kỷ qua. Với sự lý giải chặt chẽ về thực tiễn: chương trình giảng dạy và những kết quả đạt được cùng với sự giao thoa về văn hoá và việc thực hiện tầm nhìn, sứ mệnh và triết lý sư phạm đổi mới, có thể nắm bắt được những đặc điểm cụ thể về các giá trị đạo đức và văn hoá nói chung và văn hoá chính trị nói riêng của ngôi trường này.

Từ khoá: Các giá trị văn hoá, văn hoá chính trị, thiết chế, chính quyền và quyền uy, sứ mệnh sư phạm đổi mới.

Abstract: This article helps do a brief study on core cultural values and political culture of Hanoi University of Business and Technology (HUBT), with purpose of identifying concepts on cultural behavior, attitudes, life style, communication and political culture (political institution, confidence, power and authorization, etc.) as well performed over two decades at HUBT. Strongly supported by clarifying real situations: academic programs and performance and cross-culturally communication as well as implementation of innovative pedagogical perspective, missions and educational philosophy, readers are able to cover specific features of HUBT's conduct, cultural values in general and political culture in particular.

Keywords: Cultural values, political culture, institution, power, authorization and innovative pedagogical perspective.

ĐẶT VẤN ĐỀ

Nhận diện về văn hoá HUBT

Thái độ tôn trọng người đi trước là khía cạnh văn hoá của Trường Đại học Kinh doanh và Công nghệ Hà Nội (HUBT) mà chúng tôi cảm nhận được qua gần ba thập kỷ. Chúng tôi thấy rõ sự đổi mới trong tư duy và phong cách làm việc của những người lớn tuổi. Các bậc sư biểu khiêm nhã, “nhường” bước

cho thế hệ trẻ trong nhiều lĩnh vực, mà trước hết là chuyên môn và quản lý. Một cách sống và hành xử nhân ái, nhân văn và nhân bản. Kính trên nhường dưới. Trách nhiệm và hài hoà. Chủ động và chấp thuận những giá trị về thẩm quyền, uy quyền và tổ chức hành pháp văn hoá chính trị) của HUBT.

Có một câu nói của học giả Thomas Carlyle mà chúng tôi rất thích và chiêm

* Trường ĐH KD&CN Hà Nội

nghiệm lý lẽ, khiến chúng tôi cố gắng hoàn thành bài viết này về văn hoá và văn hoá chính trị HUBT, coi đó là thành công kỳ vĩ của GS. Hiệu trưởng Trần Phương: “Trong những cuốn sách ẩn chứa linh hồn của suốt chiều dài quá khứ”.

Trên sảnh đường của trường có một bảng lớn khái quát về Tầm nhìn đến năm 2030: HUBT ngang tầm với cơ sở giáo dục đại học định hướng thực hành trong khu vực; về Sứ mạng: một trường không vì mục đích lợi nhuận, đào tạo các nhà quản lý kinh tế và kỹ thuật - công nghệ thực hành; về Giá trị văn hoá cốt lõi: Đoàn kết - Dân chủ - Kỷ cương, về Triết lý giáo dục: Ứng dụng thành thạo - Sáng tạo - Đổi mới. Tiếp xúc với người thực, việc thực của trường, chúng tôi nhận ra bản sắc văn hoá và văn hoá chính trị HUBT qua lời ăn tiếng nói, cách hành xử, thái độ trước những vấn đề bức xúc; cách thực thi văn bản pháp quy của một tổ chức xã hội. Ở đây, trên hết là chủ nghĩa nhân văn, tinh thần thân dân, sự miễn cưỡng của nhiều thế hệ thầy cô giáo và cán bộ quản lý, quản trị, tinh thần độc lập, tự chủ, tự lực, tự cường, tinh thần thực tế, ứng phó, linh hoạt và sáng tạo (với các bối cảnh chính trị). Đây là mục đích chân chính của văn hoá - văn hoá chính trị HUBT.

Rõ ràng, trong gần ba mươi năm qua, đời sống chính trị của HUBT, các biểu tượng văn hoá chính trị có vai trò rất quan trọng, tác động tới nhận thức, tình cảm của con người bằng những hình ảnh, ngôn ngữ, hành xử, phong cách và phương thức giáo dục-đào tạo linh hoạt, đa dạng và sinh động,... góp phần củng

cố nhận thức chính trị và định hướng hành vi chính trị. Đây là bản sắc văn hoá và văn hoá chính trị HUBT trong ngành giáo dục Việt Nam. Nhận dạng một chân dung, một nền văn hoá - văn hoá chính trị, một thương hiệu để góp phần hoàn thiện lịch sử giáo dục - đào tạo của một trường đại học tư thục trong chu trình phát triển vững bền. Thật lý thú khi chúng tôi nhận ra rằng những giá trị này phản ánh tư duy hệ thống của các thầy cô giáo, cán bộ và nhân viên, người lao động trong nhiệm vụ chính trị dựng trường, giữ trường và mở trường. Những giá trị này không chỉ làm nên bản chất và bản sắc văn hoá chính trị HUBT truyền thống mà còn thường xuyên được phát triển, bổ sung những nội dung mới, để luôn đạt đến chuẩn mực văn hoá và văn hoá chính trị nói riêng. Sức mạnh và niềm tin của sự vươn lên của một trường đại học tư thục là ở đó.

Nhân đây, chúng tôi muốn mượn lời nhận xét của Trung tâm Kiểm định chất lượng Quốc gia độc lập để khắc hoạ chân dung về văn hoá và văn hoá chính trị HUBT: “Một trường có đầy đủ tiềm năng hướng tới giá trị văn hoá của một tầm nhìn, sứ mạng và triết lý giáo dục như đã định hướng”.

Hệ giá trị văn hoá cốt lõi của HUBT

Với gần 30 năm đầy đủ sức mạnh về tinh thần, sức mạnh về trí tuệ và sức sáng tạo để thích nghi với dòng chảy công nghiệp - công nghệ hiện đại (trí tuệ nhân tạo AI và số hoá), HUBT đã xác lập cho mình bản sắc văn hoá (a) một hệ giá trị; (b) những giá trị do con người sáng tạo; (c) một quá trình lịch sử dạy người

và dạy chữ; (d) trở thành một hệ thống giá trị chặt chẽ trong sự nghiệp “trồng người”. Bốn thành tố này được sắp xếp trong một cấu trúc nghiêm ngặt gồm: **văn hoá nhận thức, văn hoá tổ chức, văn hoá cộng đồng, văn hoá ứng xử** (môi trường tự nhiên và môi trường xã hội). Có thể coi cấu trúc này tạo nên một tổ chức xã hội ở HUBT. Các thành tố văn hoá này (a) thường xuyên **làm tăng độ ổn định, cung cấp cho xã hội mọi phương tiện cần thiết** để ứng phó với môi trường tự nhiên và xã hội của mình; (b) **làm nên “vẻ đẹp” giá trị nhân văn, nhân bản (đạo đức)** của xã hội và con người HUBT; (c) **tạo nên giá trị tinh thần** (bao gồm các tư tưởng có giá trị sử dụng khoa học, giáo dục), trong đó có cả bản thân cách thức sáng tạo ra các giá trị qua kinh nghiệm; (d) **làm nên các giá trị vật chất** (phục vụ cho nhu cầu xã hội). Những giá trị cơ bản này mang tầm vóc chân - thiện - mỹ làm nên một nền văn hiến, văn hoá và văn minh HUBT.

VĂN HOÁ CHÍNH TRỊ Ở HUBT

Kiểm chứng và Thực tiễn

“Văn hoá chính trị là bộ phận ra đời trong quá trình con người ứng xử với quyền lực nhà nước, là hình thức tập trung của ý chí cộng đồng, có vai trò quyết định trong việc kìm hãm hay thúc đẩy sự phát triển của xã hội” (Nguồn Google). Để hiểu văn hoá chính trị rõ nét, cần đặt nó vào mối quan hệ với phạm trù văn hoá nói chung. Văn hoá, như ta hiểu một cách khái quát, là một hệ thống các giá trị, các truyền thống và các thị hiếu – những yếu tố xác định đặc tính riêng của mỗi dân tộc. Theo Chủ tịch Hồ

Chí Minh: “Vì lẽ sinh tồn cũng như mục đích của cuộc sống, loài người mới sáng tạo và phát minh ra ngôn ngữ, chữ viết, đạo đức, pháp luật, khoa học, tôn giáo, văn học, nghệ thuật..., những công cụ cho sinh hoạt hàng ngày về mặt ăn, ở và các phương thức sử dụng toàn bộ những sáng tạo và phát minh đó tức là văn hoá”. HUBT có hệ thống giá trị cốt lõi như đã nêu trên, làm nên bản sắc văn hoá của một trường đại học tư thục không vì mục đích lợi nhuận.

Có thể nói ngắn gọn, **văn hoá HUBT là một tập hợp gồm các hệ thống giá trị: tư tưởng, tình cảm, đạo đức và phẩm chất, trí tuệ, tài năng**. Sự nhạy cảm tiếp thu cái mới từ bên ngoài, ý thức bảo vệ bản lĩnh và bản sắc của cộng đồng - hợp tác xã của những trí thức, góp vốn tạo nên sức mạnh và tinh thần vì nhân dân “trồng người”; sức đề kháng và sức chiến đấu tự bảo vệ mình để không ngừng lớn mạnh trong xu thế cạnh tranh ngày càng gay gắt trên thị trường giáo dục (trên 450 trường đại học). Như vậy, **sức mạnh về văn hoá chính trị có cái lý sinh tồn và phát triển theo tầm nhìn - sứ mạng - giá trị văn hoá - triết lý giáo dục của HUBT**, cái nôi học thuật và “trồng người” của GS. Hiệu trưởng Trần Phương, nguyên Phó Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng Nhà nước Việt Nam trong những năm 1985-1990.

Tiếp cận văn hoá trong văn hoá chính trị là cách tiếp cận theo nghĩa rộng nhất của văn hoá. Thuật ngữ văn hoá chính trị xuất hiện vào năm 1956 do hai nhà chính trị học người Mỹ là: G.Almond và S.Verba đưa ra khi tập trung nghiên cứu

về hành vi chính trị và tổ chức xã hội-chính trị. Do đó, hành vi chính trị luôn luôn gắn với các nhân tố văn hoá, tâm lý của cá nhân và xã hội. Almond cho rằng **văn hoá chính trị bắt đầu định hướng chính trị và nó còn là thái độ đối với chính trị và thái độ đối với vai trò của mình trong hệ thống chính trị đó**. L. Pye, một nhà chính trị học người Anh, cho rằng: “Văn hoá chính trị là một hệ thống thái độ, niềm tin và tình cảm, nó đem lại ý nghĩa và trật tự cho quá trình chính trị, nó đưa ra tiền đề cơ bản và quy tắc chế ước về hành vi của hệ thống chính trị và quy phạm vận hành của một chính thể”. HUBT là một ngôi trường, một tổ chức văn hoá - xã hội - giáo dục - đào tạo. Nó là một chính thể. Nó có “phép nước”, “luật pháp” của một “tiểu nhà nước”, của một “xã hội nhỏ”. Nó có có bản sắc văn hoá và văn hoá hoá chính trị riêng mang tâm hồn và cốt cách của một lãnh tụ cách mạng Việt Nam – GS. Trần Phương.

Bàn về văn hoá chính trị ở đây là bàn về hệ giá trị nhân sinh của từng cá nhân, con người cụ thể. Có thể đo được lập trường, quan điểm và lòng trung thành với lý tưởng chính trị “vì con em lao động mà mở trường dạy người và dạy chữ”. Có thể đo được tính trung thực, khiêm nhường, sự kiên quyết, khéo léo, mưu lược, lòng nhân ái - nhân văn - vị tha, hướng về con em người lao động một cách có hiệu quả: học phí thấp, cơ hội học tập rộng mở cho con em mọi tầng lớp nhân dân, cơ sở giáo dục - đào tạo khang trang, đàng hoàng, thuận tiện cho học tập, nghiên cứu và thực hành.

Những đặc trưng nổi bật của văn hoá chính trị HUBT

Từ đặc trưng nổi bật nhất đó, có thể khái quát văn hoá chính trị HUBT mang những đặc điểm sau:

Thứ nhất, tính giai cấp. Tính giai cấp của văn hoá chính trị thể hiện ở chỗ, tầm nhìn - sứ mạng - giá trị văn hoá - triết lý giáo dục là vì, là cho, là bởi, là phụng sự cho con em người lao động nói riêng và con em nhân dân nói chung. Cốt lõi trong đó là hệ tư tưởng chính trị của giai cấp cần lao.

Thứ hai, tính lịch sử. Tính lịch sử của văn hoá chính trị HUBT thể hiện ở sự gắn bó chặt chẽ với một giai cấp và với một thời kỳ lịch sử xác định: Việt Nam đổi mới - kinh tế thị trường định hướng xã hội chủ nghĩa. Tính lịch sử còn là những dấu ấn về tình yêu giai cấp, tinh thần cộng đồng, tinh thần thân dân, trọng nghĩa, tinh thần độc lập, tự chủ, tự lực, tự cường và tinh thần thực tế, ứng phó, linh hoạt và sáng tạo.

Thứ ba, tính kế thừa. Tính kế thừa thể hiện ở chỗ các “chế độ” chính trị ra đời sau sẽ tiếp nối những giá trị văn hoá các “chế độ” trước. Đó là lãnh đạo trẻ dần tiếp bước thế hệ “liên anh”. Sự tiếp biến văn hoá và sự tiếp nối thế hệ trẻ quản lý và trị sự trong giáo dục - đào tạo, nghiên cứu và ứng dụng là nét văn hoá đậm đặc của một đại học không vì mục đích lợi nhuận.

Thứ tư, tính đa dạng. Tính đa dạng của văn hoá chính trị HUBT thể hiện ở chính sự đa dạng về lớp người lãnh đảm trọng trách và sứ mạng; đa dạng về chương trình đào tạo, linh hoạt về loại

hình, phương thức đào tạo, có thể nói đó là một xã hội biết tạo nên một nền giáo dục khai phóng, dám nghĩ, dám làm trong việc dạy chữ và dạy người. Ở đây, HUBT coi trọng sự đa dạng giáo dục - đào tạo như là những giá trị cốt lõi, những chuẩn mực đạo đức, nhân văn - tương thân tương ái - vị tha làm nên bản sắc văn hoá HUBT [4].

XÂY DỰNG NHỮNG THÀNH TỔ TÍCH CỰC

Văn hoá chính trị cá nhân và văn hoá chính trị của tổ chức

Nói về văn hoá chính trị cá nhân, chúng tôi tâm đắc với câu nói của Marcus Tullius Cicero: “Thứ làm đẹp cho đời tuyệt vời nhất chính là một lời nói chân thành, một ánh nhìn dịu dàng, một đôi tay nhân ái, một khuôn mặt luôn rạng rỡ nụ cười và một trái tim giàu lòng yêu thương. Hãy dùng nó mỗi ngày để cuộc sống tốt đẹp hơn”.

Theo tác giả G. Almond [1], văn hoá chính trị với tư cách là chủ thể chính trị, nó phản ánh trình độ văn hoá chính trị cá nhân và văn hoá chính trị của tổ chức. Như vậy, văn hoá chính trị được tạo thành bởi kết quả của sự thống nhất và tác động qua lại của văn hoá chính trị cá nhân và văn hoá chính trị của tổ chức.

Văn hoá chính trị cá nhân, theo G. Almond [1], được biểu hiện ở: (a) Trình độ hiểu biết về chính trị; (b) Khả năng, năng lực của cá nhân tham gia vào việc xây dựng và hoàn thiện hệ thống tổ chức quyền lực chính trị; (c) Mức độ hoàn thiện nhân cách; (d) Lý tưởng và niềm tin vào tổ chức chính trị quyền lực.

Từ kết quả trên, suy rộng ra trong đời sống thực tiễn xã hội - chính trị, văn hoá chính trị cá nhân thường bộc lộ qua văn hoá ứng xử, giao tiếp, tranh luận, đối thoại, trình độ thích ứng nhu cầu nhằm hướng tới mục tiêu mà cá nhân quan tâm. Do nhận diện được các chỉ báo đó, G. Almond đã gợi mở các thành tố tích cực cần được dung dưỡng: (a) Gia tăng mức độ hiểu biết; (b) Nâng cao mức độ biết lắng nghe, biết tiếp nhận chọn lọc và xử lý thông tin kịp thời và linh hoạt; (c) Thực hiện tư duy phản biện để tranh luận, đối thoại, làm việc với đối tác, người xung quanh hoặc người có ý kiến đối lập; (d) Rèn luyện tính thích ứng, đáp ứng nhu cầu (cảm phục thuyết phục,...) nhằm hướng tới mục tiêu xã hội quan tâm.

Theo G. Almond [1], để hình thành văn hoá chính trị cá nhân, đòi hỏi: (a) Dung dưỡng đầy đủ năng lực, khả năng hoạt động sáng tạo, đặc biệt trong việc tham gia vào quá trình xây dựng, hoàn thiện hệ thống tổ chức quyền lực; (b) Bồi dưỡng, vun đắp toàn bộ tri thức, tình cảm, niềm tin là cội nguồn cho hoạt động sáng tạo; (c) Tham gia tích cực, chủ động vào các hoạt động thực tiễn để bổ sung, kiểm chứng và nâng cao tình cảm thêm sâu sắc, gia tăng và củng cố niềm tin để tự giác hành động hiệu quả cho xã hội - chính trị và văn hoá hơn; (d) Thường xuyên trau dồi tư duy khoa học trên cơ sở hoàn chỉnh về kiến thức; tích lũy kinh nghiệm sống trực tiếp trong hoạt động chính trị; phải học tập văn hoá ứng xử khoan dung.

Văn hoá chính trị của một tổ chức, cũng theo G. Almond và S. Verba, thì

“Thực chất văn hoá chính trị cá nhân chỉ thực sự thể hiện và phát huy trong quan hệ văn hoá chính trị của một tổ chức xác định, bởi con người bất cứ ở đâu và bất cứ bao giờ cũng không tồn tại ở một bình diện. một chiều, mà ở nhiều chiều và luôn đặt vào những quan hệ khác nhau vào vị trí khác nhau... Văn hoá chính trị tổ chức phụ thuộc vào văn hoá của từng cá nhân, vào văn hoá của người thủ lĩnh (người đứng đầu), vào trình độ dân trí nói chung, vào trình độ tổ chức và suy đến cùng còn tùy thuộc vào bản chất của chế độ chính trị, trình độ chín muồi của chế độ dân chủ” [1].

Theo Chủ tịch Hồ Chí Minh, “Văn hoá người đứng đầu (người lãnh đạo cách mạng) phải hội đủ những phẩm chất: trung với nước, hiếu với dân; yêu thương con người, sống có tình nghĩa, cần, kiệm, liêm, chính, chí công, vô tư; tinh thần quốc tế trong sáng”.

Theo GS.TS Nguyễn Trọng Chuẩn và PGS. TSKH Phan Xuân Sơn: “Trình độ tổ chức của tổ chức thể hiện nguyên tắc tổ chức, ở cơ cấu tổ chức, đặc biệt ở hiệu lực, hiệu quả trong việc thực hiện nhiệm vụ chính trị”. và “Bản chất của chế độ xã hội quy định trình độ văn hoá dân chủ của tổ chức, cộng đồng, do đó, văn hoá chính trị của mỗi tổ chức xã hội có môi trường nảy nở, phát huy. Sự tác động qua lại thuận chiều giữa văn hoá cá nhân và văn hoá chính trị tổ chức, cộng đồng là nét đặc sắc của văn hoá chính trị xã hội chủ nghĩa” [2].

Những bài học nổi trội về niềm tin chính trị

Như dẫn chứng, phân tích, liên hệ

với thực tế và quy chuẩn vào văn hoá chính trị HUBT, chúng tôi thấy có một số bài học nổi trội như một minh chứng cho cuộc hành trình chính trị của HUBT. Đó là: (a) Sự nắm bắt kịp thời về tình hình chính trị - xã hội, trong đó có văn hoá địa - chính trị thế giới và trong nước để ứng phó linh hoạt trong giáo dục - đào tạo và xây dựng một nền văn hoá và văn hoá chính trị riêng của mình: một trường đại học tư thục không vì mục đích lợi nhuận, một ngôi trường cho con em nhân dân và người lao động; (b) Văn hoá chính trị là ý thức chính trị của một cộng đồng, một tổ chức, một xã hội nhỏ; (c) Trong ý thức chính trị hàng ngày. ít nhiều có khả năng làm tăng thêm vốn hiểu biết, kinh nghiệm văn hoá chính trị. Ý thức chính trị thể hiện ở trình độ lý luận và hành động thực tiễn góp phần thúc đẩy sự vận động và phát triển của “xã hội” HUBT; (d) Niềm tin chính trị. Đó là yếu tố quan trọng trong hoạt động chính trị của HUBT. Niềm tin đó là sự trải nghiệm, sự cảm nhận và quan trọng nhất là kết quả của **quá trình nhận thức, đúc kết thực tiễn** của con người và thế giới xung quanh, đồng thời cũng **là sự tự nhận thức, tự ý thức về chính bản thân mình** [3].

GIẢI PHÁP ĐỂ BẢO TỒN CÁC GIÁ TRỊ

Để gìn giữ, bảo tồn, dung dưỡng và phát huy những giá trị văn hoá và văn hoá chính trị HUBT, chúng tôi thấy cần hướng tới một số giải pháp cơ bản sau đây trong thời gian tới:

Thứ nhất, cần xác định hiện trạng xã hội kinh tế, văn hoá tương ứng với

trình độ phát triển văn hoá chính trị cá nhân và văn hoá chính trị tổ chức (HUBT), từ đó vạch ra lộ trình, bước đi với từng thang bậc phát triển phù hợp.

Thứ hai, cần phối hợp đồng bộ giữa các định chế chính trị, quy chế pháp lý, cơ chế thực hiện đối với người đứng đầu tổ chức. Xây dựng cơ sở chính trị, có sở pháp lý và phát huy dân chủ chắc chắn sẽ tạo ra người đứng đầu thật sự là đầu tàu của mọi phong trào.

Thứ ba, tăng cường giáo dục, bồi dưỡng lý luận chính trị, đề cao yếu tố đạo đức trong các cấp, các ngành, các lĩnh

vực, xây dựng môi trường làm việc, môi trường giáo dục - đào tạo lành mạnh; đào tạo, bồi dưỡng đội ngũ cán bộ vừa có tài, vừa có đức, tăng cường, kiểm tra, giám sát trong xã hội - chính trị và tổ chức [2].

LỜI KẾT

Để kết lại phần đã nêu, chúng tôi xin mượn lời răn của Lão Tử để tri ân hệ giá trị văn hoá và văn hoá chính trị HUBT: “Gieo suy nghĩ, gặt lời nói. Gieo lời nói gặt thành công. Gieo hành động gặt thói quen. Gieo thói quen gặt tính cách. Gieo tính cách gặt số phận”.

Ngày Quốc lễ 30/4/2023

Tài liệu tham khảo

1. Almond, G. (1956). *Comparative Political System*, The Journal of Politics
2. Culture Definition: [https:// www.tamu.edu](https://www.tamu.edu)
3. GS.TS Nguyễn Trọng Chuẩn. *Bàn về văn hoá chính trị* (Google).
4. PGS.TSKH Phan Xuân Sơn. “*Về văn hoá và văn hoá chính trị*”. Kỷ yếu Hội thảo Quốc gia – Hệ giá trị quốc gia, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật.

Nhận: 21/3/2023

Biên tập: 31/5/2023